

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Нікітенко Ганни Олегівни
«Психологічна готовність мобілізованих осіб до військової служби»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології**

В умовах гібридної війни та реальних воєнних дій на Сході нашої країни важливого значення набуває проблема психологічної готовності дати відсіч агресорові, відстояти національну й особистісну безпеку. Виокремлення серед різнобічної проблематики сучасної психологічної науки ракурсу готовності до мобілізації, до військової служби, до захисту держави видається вкрай важливим і актуальним завданням. Отож дисертація Нікітенко Ганни Олегівни має нагальний запит для психологічної практики, а також вирішує важливе коло пізнання готовності мобілізованих осіб до виконання складного і почесного обов'язку – захисту Батьківщини. Виходячи з цього тематичного акценту, зазначимо насамперед особливу й непересічну актуальність опонованої дисертаційної роботи.

Формулювання об'єкта, предмета й мети дослідження логічно вибудовано згідно з темою, що засвідчує належний рівень наукової підготовки дисертантки. Поставлені завдання дослідження відповідають обраній темі й різнобічно та повномірно висвітлюють проблематику психологічної готовності мобілізованих осіб як у теоретичній площині, так і в емпірично-прикладному вимірі.

Рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, зумовлений структурно-логічною композицією дослідження, яке складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структурно-функціональна канва роботи охоплює вичерпне коло, розкриваючи змістове наповнення всіх ключових ліній дисертації, а також дає змогу дисертантці достатньо повно і розгорнуто презентувати власні наукові здобутки. Аналіз

публікацій дисертантки, досить широка апробаційна база засвідчують детальність висвітлення результатів.

Розлогий теоретичний аналіз проблеми, здійснений у першому розділі «Теоретико-методологічні підходи до вивчення особливостей психологічної готовності особистості до діяльності» презентує сутнісні параметри розуміння базової дефініції «психологічна готовність» крізь призму надбань психолого-педагогічної літератури. Детально розкрито й теоретично узагальнено основні концептуальні підходи до вивчення психологічної готовності особистості до діяльності, а також розроблено теоретичну модель психологічної готовності мобілізованих осіб до військової служби. Теоретичні ракурси досліджуваного кола проблем видаються багатограними й цілісними. Виклад матеріалу логічний, послідовний, базові теоретичні положення достатньою мірою обґрунтовані й взаємопов'язані. По суті, у теоретичному розділі здійснено потужний аналіз феноменології психологічної готовності, а також детально висвітлено традиційні та сучасні підходи до його трактування в різних концептуальних підходах.

У другому розділі «Процедурно-методичне забезпечення програми емпіричного дослідження психологічної готовності мобілізованих осіб до військової служби» висвітлено програму емпіричного дослідження та послідовність її реалізації. Описано ректуровану вибірку дослідження, подано основні психодіагностичні методи і прийоми. Окремо слід відзначити детальність результатів аналізу внутрішньої узгодженості й дискримінативності авторської анкети. Доречно й професійно задіяно методи математичної статистики для групування первинних анкетних даних й емпіричної перевірки запропонованої теоретичної структури психологічної готовності мобілізованих осіб до військової служби. Цікавими є результати факторного аналізу первинних анкетних даних, які дозволили виокремити основні мотиваційні тенденції вступу мобілізованих осіб на військову службу, зокрема «самореалізація», «прагнення до поваги та самоповаги», «прояв патріотизму», «вирішення особистих проблем». Інші вичленовані

проблеми також цікаві актуальні, зокрема важливе значення відіграють узагальнені проблеми мобілізованих під час проходження служби, насамперед «проблеми у взаємовідносинах», «матеріальні проблеми», «зовнішні проблеми». Важливо, що результати факторного аналізу в цілому виступили підтвердженням положень теоретичної моделі та дали можливість уточнити характер сформованості певних компонентів.

Третій розділ «Емпіричне дослідження психологічної готовності мобілізованих осіб до військової служби» присвячено презентації результатів вивчення функціональної організації психологічної готовності мобілізованих осіб до військової служби. Дисертанткою детально прописано найважливіші рівні сформованості психологічної готовності мобілізованих осіб. Зазначимо, що досить багатоманітно й аргументовано розкрито відмінності за показниками сформованості компонентів структури психологічної готовності мобілізованих осіб із різним досвідом військової служби. Цікавою та практично значущою є програма соціально-психологічного тренінгу, що спрямована на підвищення психологічної готовності мобілізованих осіб до військової служби. Вдалим і результативним було те, що виявлення рівня психологічної готовності мобілізованих осіб до несення військової служби здійснювалося завдяки поділу на квартилі. Імпонує рівень статистичної обробки даних та їхня презентація й інтерпретація.

Сформульовані у роботі узагальнення та висновки відповідають поставленим завданням дисертаційного дослідження, аргументовані, науково обґрунтовані, мають теоретичне і практичне значення.

Безперечно, дисертаційна робота має наукову новизну й теоретичне значення. Авторкою описано й емпірично верифіковано теоретичну модель психологічної готовності мобілізованих осіб, в якій виокремлено зовнішні (відносини з сім'єю, відносини з товаришами по службі, ставлення до справи) та внутрішні (диспозиційний, когнітивний, мотиваційний, емоційно-вольовий, поведінковий компоненти) фактори. В цьому контексті слід відзначити, що дисертанткою вдосконалено комплекс методів діагностування

психологічної готовності мобілізованих осіб до військової служби, що дуже важливо для практиків, які працюють у системі вітчизняних збройних сил.

Отже практична вага поданого до захисту дисертаційного дослідження є безсумнівною, оскільки запропоновані авторкою блоки соціально-психологічного тренінгу підвищення психологічної готовності мобілізованих осіб до військової діяльності (розвиток психологічної стійкості, підвищення рівня саморегуляції та формування мотиваційно-інструментальних ресурсів) мають незаперечну значущість.

Змістово-функціональні лінії дисертації Нікітено Г.О. концентровано відображені в авторефераті, який зберігає логіку авторської побудови дослідження та забезпечує цілісне уявлення про всю роботу.

Попри загальне позитивне уявлення щодо дисертаційного дослідження Нікітенко Г.О. все ж вважаємо за потрібне зробити деякі зауваження, зокрема:

1. У теоретичній частині роботи авторкою достатньо чітко висвітлено змістово-функціональне наповнення базового поняття «готовність», однак, на нашу думку, вкрай обмаль дослідницької уваги задіяно до розкриття своєрідного антоніма – «неготовність». Напевно, знаючи більше про психологічну неготовність, можна детальніше дослідити феноменологію готовності.

2. На наш погляд, у підрозділі 2.1. (Загальна методологія та етапи емпіричного дослідження) дисертанкою надто багато сторінок дисертаційного тексту присвячено загальновідомим «підручковим» поняттям, наприклад, рівневному характеру методології (філософська, загальнонаукова, конкретно-наукова), міркуванням про системний підхід, наслідком чого постають такі лаконічні речення (цитую): «Кожна система має свою структуру» (С.66) або «Діяльність є багаторівневою системою активності» (С.68).

3. Розуміючи всю складність психодіагностичної роботи з військовослужбовцями, враховуючи, що 32 протоколи були зіпсовані, а 16

виявилися недостовірними за шкалою «щирості», все ж таки параметри вибірки, яка складається із 126 осіб, видаються мінімально репрезентативними для спеціальності 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

4. Вважаємо, що робота дещо перевантажена зведенням цифрових даних і графічним унаочненням результатів – 38 таблиць і 6 рисунків. Вочевидь, деякі з них можна було винести в Додатки, а «звільнені» сторінки тексту наповнити результатами детальнішої якісної інтерпретації.

5. Попри розлогу і потужну джерелознавчу базу (257 пунктів) видається дещо незрозумілим своєрідний «архаїчний» підхід, тобто те, що дисертантка читала першоджерела англійською мовою, зокрема праці Роджерса з 1958 року, Олпорта з 1968 року, Кеттела з 1979 року та ін.

Однак наведені вище зауваження не знижують високої позитивної оцінки дисертаційного дослідження, якому притаманні когнітивний професіоналізм та яке має широкі вектори застосування в суворих і важких реаліях військової дійсності.

Вважаємо, що дисертація Нікітенко Ганни Олегівни «Психологічна готовність мобілізованих осіб до військової служби» є завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам МОН України до досліджень такого рівня, а його авторка заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук, доцент
кафедри психології управління
Львівського державного університету
внутрішніх справ

